

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 02.04. 2021

Kabul Tarihi: 04.06. 2021

Article Type: Research article

Submitted: 02.04. 2021

Accepted: 04.06. 2021

Aslıhan KILINÇ¹

KARAHİSÂR-I SÂHİP (AFYON) TÜRK OCAĞI'NIN KAPATILMASI, ALACAK VE BORÇLARI, EMLÂKININ TASFİYESİ

Öz: XIX. yüzyılın bitmesinden sonra Osmanlı İmparatorluğunda Türkçülük kavramına hizmet amacıyla kurulan Türk Ocağı, aslında Osmanlı'da var olan bazı yapılara bir tepki olarak doğmuştur. Yeni Türk devletinin kuruluş aşamasında oldukça etkili Ocak II. Meşrutiyet devrinde Türk milliyetçiliğinin teşkilatlanmasıyla varlığını daha da hissettirmiştir. Nitekim milliyetçilik fikrini telkin yoluyla uyandırmak için kurulmuş olan Türk Ocakları çok partili sisteme geçiş denemesinden sonra olumsuz siyasî şartların oluşması nedeniyle kapatılmıştır. Tüm malları Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilen Türk Ocaklarının tasfiyesi ise on yıldan fazla sürede tamamlanmıştır. Bu malların belirlenmesi için bir Tasfiyesi Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun çalışmaları sonucunda belirlenen mallarının bir kısmı Halkevleri'ne devredilmiş diğer mallarının satışıyla elde edilen para ile kalan borçları kapatılmıştır. Kapatılan ocaklar arasında Afyon Şubesi de bulunmaktadır. Bu çalışmada Arşiv belgeleri ışığında Afyon Türk Ocağı'nın kapatılma süreci ve borçlarının tasfiyesi konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ocakları, Türkçülük, Cumhuriyet Halk Partisi, Serbest Cumhuriyet Fırkası

¹ Dr., asl-han-7701@hotmail.com, ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8928-2961>

The Abolishment of Karahisâr-ı Sâhip (Afyon) Türk Ocağı and the Reclaim of Liabilities and Real Estates

Abstract: Türk Ocağı, which was established to serve the concept of Turkism in the Ottoman Empire after the end of the XIX century, actually emerged as a reaction to some structures existing in the Ottoman Empire. Quite effective in the establishment phase of the new Turkish state. During the Constitutional Monarchy, it made its presence felt even more with the organization of Turkish nationalism. As a matter of fact, the Türk Ocağı, which were established to awaken the idea of nationalism by suggestion, were closed after the attempt to transition to the multi-party system due to adverse political conditions. The liquidation of the Turkish Hearths, all of which were transferred to the Republican People's Party, was completed in more than ten years. A Liquidation Commission has been established to identify these properties. Some of the properties determined as a result of the work of the commission were transferred to the Community Centers and the remaining debts were paid with the money obtained from the sale of other properties. Among the closed quarries, there is also the Afyon Branch. In this study, in the light of archive documents, the closing process of Afyon Türk Ocağı and the liquidation of its debts are discussed.

Keywords: Türk Ocakları, Turkishism, Republic People's Party, Free Republican Party

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde sosyal, siyasi, kültürel ve iktisadi alanda yaşanan bazı olaylar sonrasında ülkeyi ayakta tutmak için birçok çalışma başlatılmıştır. Bunlar arasında Türkçülük akımı Osmanlılık yerine yeniden hayat bulmuş, yeni bir kimlik olarak karşımıza çıkmıştır. Türk Ocağı II. Meşrutiyet döneminde Türk milliyetçiliğini uyandırmak ve bu anlayışa yön

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

vermek amacıyla 22 Mart 1912 tarihinde kurulmuştur. Türk Ocağı'nın² resmi olarak açılışı ise 23 Nisan 1923 tarihinde yapılmıştır³. Türk Ocağı başkanlığı görevini bu dönemde Son Osmanlı Meclis-i Mebusan ve TBMM'de Antalya mebusu olarak görev yapmış olan Hamdullah Suphi Tanrıöver üstlenmiştir⁴.

1927 yılına gelindiğinde ülke genelinde üç yüze yakın şubesi olan Türk Ocakları aynı zamanda devlet tarafından da desteklendiği için Mustafa Kemal Paşa tarafından kurulan CHP ile de iç içe bir siyaset izlemiştir. Buna mukabil bu siyasal bütünleşme daha sonra farklı bir seyir izlemiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın 24 Mart 1931'de aldığı bir kararla Türk Ocaklarıyla CHP birleştirilmiştir⁵. Alınan karar Ocağın 10 Nisan 1931 kurultayında yürürlüğe koyulmuş ve böylece tüm Ocakların kapatılarak CHP'ne katılması kararı alınmıştır. Daha sonra Ocakların tüm mal varlığı CHP'ne devredilmiş ve yerine Halkevlerinin kurulmasına karar verilmiştir⁶. Bu karar dönemin gazetelerinde halka duyurulmuş ve Türk Ocaklarından alacağı olanlara, devralınan borçları CHP'nin ödeyeceği bildirilmiştir⁷. Türkiye Cumhuriyeti'nde en uzun ömürlü sivil toplum kuruluşu olan ve günümüzde hala faaliyetlerini devam ettiren Ocağın mallarının tasfiye kararından sonra Afyon Şubesi de kapatılmıştır. Bu makalede arşiv belgeleri ışığında Afyon (Karahisâr-ı Sâhip) Türk Ocağı'nın kapatılmasından sonraki süreçte mallarının tasfiyesi konusu ele alınmıştır.

² Mustafa Arıkan- Ahmet Deniz, Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkının Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı.15, (Konya 2004), 403.

³ Haluk, Ölçekçi, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi, (*USBA Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, Yıl 2, S. 4, (Aralık 2020), 672.

⁴ ATASE Arşivi İstiklal Harbi Kataloğu, K:332, G:52, B:52; *Yenigün*, 22 Teşrinievvel 1335, s.2

⁵ Ölçekçi, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi*, 683.

⁶ Yusuf, Sarıнай, Türk Ocağı, *TDVİA*, C.41, 2012, 545-546.

⁷ Arıkan- Deniz, *Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkının Tasfiyesi*, 420.

Türk Milliyetçiliği'ne Bağlı Diğer Dernekler, Türk Ocağı ve Kapatılması

Osmanlı'da Türk Ocaklarının kurulmasından önce *Türk Derneği*, *Türk Yurdu Cemiyeti*, *Halka Doğru Cemiyeti*, *Teavün'ü İçtimai Cemiyeti* gibi birçok Türkçü cemiyet kurulmuřtur⁸. Aslında 22 Mart 1912 tarihinde kurulan Türk Ocağının kuruluş aşaması ise Türk Yurdu Cemiyeti'nden önceye dayanmaktadır. İlk kurucuları askeri Tıbbiye öğrencileri olan Türk Ocağı yakın Türk tarihinde önemli kilometre taşlarındandır diyebiliriz ⁹. Zira Türkçülük fikri bu dönemde en fazla Askeri Tıbbiye Mektebi'nde kabul edilmiş ve birçok yandaş toplamıştır. Burada etkili olan ise Tıbbiye mekteplerinde verilen modern eğitim anlayışıdır¹⁰. Ocak Osmanlı'nın kozmopolit yapısı içerisinde tepkisel bir oluşum olarak ortaya çıkmış olsa da siyaset ile uğraşmamaya büyük özen göstermiş ve sonrasında Ocağın ideolojisini beğenen İttihat ve Terakki Cemiyeti ile birlikte hareket etmiştir. Hatta mütareke döneminde İttihatçılarla bir tutulan Ocak üyeleri çalışmalarına bir süre ara vermek zorunda kalmıştır. Buna mukabil Ocak üyeleri bu dönem içerisinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin amaç ve gayesini desteklemekten geri kalmamışlardır¹¹.

1912 yılında yayınladıkları nizamname ile milli ve içtimai bir vaziyette kalmayı ve ayrıca kesinlikle siyasetle uğraşarak hiçbir siyasî fırkaya bağlanmayacakları hükmünü benimsemiş, 1918 yılında bu hükmü "*Ocak siyasetle uğraşmaz, hiçbir ocaklı cemiyeti siyasî emellerine alet edemez.*" şeklinde deđiřtirmişlerdir¹². Ancak Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Ocak üyeleri gerek işgal güçlerine gerekse işgallere sessiz kalmayı tercih eden İstanbul Hükümeti'ne karşı siyasi faaliyetler gerçekleştirmiştir. Nitekim Mustafa Kemal Paşa tarafında yer almaları ve bu faaliyetleri İtilaf Devletleri'nin de dikkatini çekmiş ve Türk Ocak'ları İstanbul'un işgali sırasında ilk kapatılan yerler arasında olmuřtur¹³. Millî Mücadele döneminde yaşanan olaylar yüzünden şubeleri kapatılan Türk

⁸ Tarık Z., Tunaya, "*Türkiye'de Siyasî Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi*", C.I, (İletişim Yayınları, İstanbul. 2015), 58-59.

⁹ Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi*, 58-59.

¹⁰ Tahir, Kodal, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)* (Erzurum 2014), 296.

¹¹ Tunaya, *Türkiye'de Siyasî Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi*, 59.

¹² Fusun, Üstünel, *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları 1912-1931*, (İletişim Yayınları, İstanbul 2020), 124.

¹³ Arıkan- Deniz, *Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi*, 405.

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

Ocakları, 1922 yılından sonra tekrar açılmaya başlamış ve Cumhuriyet döneminde şube sayısı üç yüze yaklaşmıştır¹⁴.

1923 yılında Ocaklara devlet desteği ile bina tahsis edilmiş ve ödenek ayrılmış, 1924'te Bakanlar Kurulu Kararıyla kamu yararına çalışan dernekler grubuna alındıktan sonra 1928 yılında Ocağın borçlarının bir kısmı hazine tarafından karşılanmıştır. 1929 yılında yaşanan ekonomik buhran ve sonrasında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması gibi başarısızlıkla sonuçlanan çok partili sistem denemesinden sonra Mustafa Kemal Paşa ve diğer Cumhuriyet Halk Fırkası yöneticileri yeni bir politika izlemeye başlamıştır. Bunda Mustafa Kemal Paşa'nın yurt genelinde çıktığı bir gezi sırasında yaşadıkları oldukça etkili olmuştur. Bu gezide Türk Ocaklarının çalışmalarının yetersiz olduğunu gören Mustafa Kemal Paşa yurtiçi ve yurtdışında tüm tehlikelere karşı Cumhuriyetçi ve Milliyetçi kuvvetleri bir noktada toplamaya karar vermiştir. Her ne kadar bazı Türk aydınları Türk Ocaklarının çalışmadığından ziyade çalıştırılmadığını düşünse de Mustafa Kemal Paşa 24 Mart 1931 tarihinde Çankaya Köşkü'nde Hamdullah Suphi Tanrıöver'in de katıldığı bir toplantıyla Türk Ocaklarının kapatılması kararı alındığını duyurmuştur. Daha sonra 10 Nisan 1931 Cuma günü toplanan olağanüstü kurultayda Türk Ocakları Cemiyeti feshedilmiş, tüm emlak ve mallarının Cumhuriyet Halk Fırkası'na devredilmesine karar verilmiştir¹⁵.

Türk Ocaklarının kapatılmasından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından oluşturulan Tasfiye Komitesi 20 Mayıs 1931 tarihinden sonra taşrada bulunan şubelerle iletişime geçerek Ocakların mal varlığı hakkında ayrıntılı bilgi istemiştir. Ocakların mal varlıklarının tahmini değerlerinin bildirilmesi ve ayrıca bunlar arasında Halkevlerinin ve Partinin kullanılabileceği durumda olanların da belirlenmesi istenmiştir¹⁶. Nitekim Türk Ocaklarının kapatılarak CHP'ne devredilmesinden sonra Halkevlerinin kurulması için gereken şartlar

¹⁴ Ahmet, Deniz, *Kapanış Sürecinde Türk Ocakları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), (Konya, 2002). 42.

¹⁵ Bolat, Bozaslan, Neslihan, Türk Ocakları'nın kapatılması ve mallarının tasfiyesi Gaziantep Türk Ocağı örneği. *Turkish Studies- History*, 15(2), 2020, 411-412.

¹⁶ BCA,490.01/78.290.3.1; BCA, 490.01/80.298.2.11.

gerçekleşmiştir. Bu çalışmalardan sonra 19 şubat 1932 tarihinde 14 vilayette birçok Halkevi açılarak faaliyete gemiřtir¹⁷.

Afyon (Karahisâr-ı Sâhip) Türk Ocağının Kapatılması ve Mallarının Tasfiyesi

Afyon (Karahisâr-ı Sâhip) Türk Ocağı şubesi Osmanlı döneminde ilk açılan Türk Ocağı şubeleri arasında yer almaktadır. 1914 yılında açılan Ocağa kendi hizmet binasını yapması için 1928 yılında Evkaf Bütçesinden ödenek verildiği görölmektedir¹⁸. Merkezde bulunan bu şube ile birlikte Afyon'da beş Türk Ocağı şubesi bulunmaktadır. Bunlar Afyon merkez, Aziziye (Emirdağı), Bolvadin, Dinar ve Sandıklı'da bulunan şubelerdir. Nitekim 10 Nisan 1931 tarihinde Türk Ocaklarının kapatılması kararından sonra bu şubelerin de mallarının tasnif işleminde başlanmıştır. Tasfiye Komitesi öncelikle bir talimatname yayınlarak Ocaklardan sahip oldukları gayrimenkuller, spor teşkilatı, ocağa ait menkuller, Ocağın borçları ve alacakları konularında maddeler halinde bir rapor hazırlamalarını istemiřtir¹⁹. Aynı talimatname Afyon Türk Ocağına ulaşmış ve Ocağın malları tasnif edilmeye başlanmıştır. 1931 Mart'ında başlayan tasnif ve satış işlemleri 1940 yılına kadar devam etmiştir. Bu talimatnameden sonra şubeler arasında en erken tarihte devir teslim işlemini gerçekleştirip CHP genel merkezine mal beyanında bulunan şube Aziziye Türk Ocağı şubesi olmuştur. Ocak yetkilileri 24 Mayıs 1931'de CHP genel merkezine çektikleri telgrafla şubenin devir teslim törenini fırka idare heyetinden iki, Ocak azasından iki kişi huzurunda gerçekleştirmek kaydıyla tüm demirbaş eşyalarının tespit edildiğini ve CHP Aziziye şubesi tarafından teslim alındığını, bununla birlikte Ocağa ait nakit paranın ayrıca bina ve başka malının da bulunmadığını bildirmiştir.²⁰

Aziziye şubesinin devir teslim işlemleri gerçekleşmiş ancak diğer şubelerden CHP genel merkezine herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bunun üzerine CHP genel merkezinden 3 Aralık 1931 tarihinde Afyon Türk Ocağı merkez şubesine çekilen bir telgrafta tüm Ocakların fırkaya devredilmesi üzerinden yedi ay geçtiği ve Ocaklardan fırkanın bütçesine yüklü miktarda borç kaldığı tekrar bildirilmiştir.

¹⁷ Fadime, *Kurnaz şahin, Afyon Halkevi ve Faaliyetleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.2004. 29-34.

¹⁸ BCA, CHP, Nu: 30.18/30.57.11.1.

¹⁹ BCA,490.01/2.7.6.1

²⁰ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.102.

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

Aynı telgrafta Afyon'dan dört kazada bulunan şubelerden o tarihe kadar genel merkeze hiçbir malumatta bulunulmadığı belirtilmiştir²¹

Genel merkezin bu talimatnamesinden sonra 1932 yılı başlarında tasnif işlemleri daha da hızlandırılmış ve şubelerdeki Ocaklara ait malların listesi Mart ayı içerisinde Ankara'ya bildirilmeye başlanmıştır. Buna göre ilk olarak 3 Mart 1932 tarihinde Afyon merkez ve Dinar Türk Ocağı şubelerinden CHP genel merkezine çekilen bir telgrafta şubelere ait malların tasnif edildiği bildirilmiştir²². Yapılan tasnife göre Afyon Türk Ocağı merkez şubesine ait malların listesi şu şekildedir. Ocağa ait gayrimenkul arsa üzerine fırka binası yapılmıştır. Bu arsanın satış kıymeti 500 liradır²³ Ocağa ait gayrimenkul borç yoktur. Zira Ocağa ait gayrimenkul tapuludur. Ocağa ait binalar, Fırka, Halkevi, Spor teşkilatına müsait değildir. Fırkanın nakledilebileceği bir Ocak binası da yoktur. Ayrıca menkul eşyalar da fırka binasında kullanılmaktadır²⁴.

Ocak binasında büyük 1 adet bayrak, 1 tanesinin camı kırık olmak üzere 5 camlı çerçeveli levha, 12 adet korniş, 12 adet yeşil kumaşlı perde, 32'si eski 14'ü yeni olmak üzere 50 adet sandalye, 2 adet beyaz masa örtüsü, 1 adet yeşil masa örtüsü, 3'ü kırık ikisi sağlam olmak üzere 5 tabak, 1 çingirak, 1 istampa, 10'u sağlam 4'ü kırık olmak üzere 14 sigara tablası, 1 adet hokka, 2 adet yazı kalemi, 1 adet cetvel tahtası, 1 adet zimba makinası, 1 adet Gazi Paşanın resmi, 1 adet el yazılı levha, 1 adet paspas, 2 adet eski su tenekesi, 2 adet soba, 3 adet soba borusu, 6 adet su bardağı, 40 adet kahve kaşığı, 3 adet eski çay süzgeci, 6 adet cezve²⁵ 1 adet kahve yedeği, 1 adet gaz ıbrığı, 1 adet çinko sutaşı, 2 adet fener, 3 adet ufak lamba, 2 adet lüks lamba, 8 adet çay fincanı ve tabak 2 adet çinko leğen, 1 adet küçük masa, 2 adet sağlam ve tabaklı bardak bulunmaktadır.²⁶ Kayıtlarda Ocağa ait mallar en küçük parçasına kadar tasnif edilmiş ancak malların ne kadar fiyatla satılabileceği belirtilmemiştir. Afyon'a bağlı bir diğer Türk Ocağı şubesi de Sandıklı Türk Ocağı'dır. Arşiv kayıtlarına göre hiç şüphesiz CHP genel merkezini malların tasnifi ve tasfiyesi konusunda en fazla uğraştıran şube

²¹ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.99.

²² BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.81.

²³ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.56.

²⁴ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.87.

²⁵ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.88.

²⁶ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.89

olmuřtur²⁷. Ocağın mal varlığına gelince o dönem Ocağa ait bina bulunmamakla birlikte 300 lira değerinde tapulu bir arsası bulunmaktadır ve mevcut arsa satılarak fırka binasının tadilatına tahsis edilmiştir. Ayrıca Ocağa ait fırka, halkevi, spor teşkilatı vs. bina yoktur²⁸.

Sadece Sandıklı'da CHP'ye devredilen binanın Sandıklı Belediyesi'ne 40 liraya satılmasına ve bunun için gerekli tüm işlemlerin yapılmasında CHP merkezi namına Sandıklı kazası CHP başkan vekili Ali Karagöz'ün vekil olarak görevlendirilmesine karar verilmiřtir²⁹. Ocağa ait malların tamamı liste olarak verilmiştir. Buna göre Ocağa ait mallar 6 adet Hazaran koltuk, 64 lira, 58 adet sandalye 275 lira, 5 adet pencere korneji 2 lira, pencere perdesi 86 lira 45 kuruş, 1 adet radyo lambası 24 lira, 2 adet müstamel soba borusu 34 lira 45 kuruş, 5 adet masa örtüsü 16 lira 22 kuruş, 2 adet Paşalar H. Z. Resimleri 11 lira 90 kuruş, 3 muhalif levha 6 lira, 2 adet Gazi ve İsmet Paşaların resmi 23 lira 60 kuruş, 1 donanma manzarası 3 lira, 2 İtalya manzarası 4 lira, 2 İstanbul manzarası 4 lira, 2 ceviz ayna 20 lira 50 kuruş, 2 kalın ayna 18 lira, 1 saat 10 lira, bir barometre 5 lira 37 kuruş, bir termometre 1 lira, bir mikyas rubato 3 lira 10 kuruş, bir kütüphane dolabı 15 lira 20 kuruş, bir demir fıçı 4 lira 61 kuruş, , 12 bira tabağı yedek keçe 4 lira 80 kuruş, bir çiçekli kahve tepsisi 1 lira 50 kuruş, 2 maden tepsi 3 lira 30 kuruş, , 3 tavlâ 10 lira 43 kuruş, 1 lira 38 kuruş, 6 cezve 3 lira 41 kuruş 6 pencere çubuğu, 569 lira 80 kuruş bir masa takımı Radyo, toplam 1217 lira 2 kuruş 148 parça bugünkü kıymetleri 300 liradır ve binadaki eşyalar fırka tarafından kullanılmaktadır³⁰.

Ocağın alacak miktarı ise aza taahhüdâtından 4124 lira 12 kuruş, koyun müzayede teberruatından 53 lira75 kuruş, Gazi Paşa H.Z. fotoğrafı müzayedesinden 162 lira 50 kuruş, muhtelif alacaklar 612 lira 49 kuruş, müsamere bilet bedelinden 477 lira 20 kuruş, takvim bedelinden 6 lira, piyango bileti bedelinden 486 lira olmak üzere toplamda 5922 lira 06 kuruřtur³¹.

Sandıklı Türk Ocağının borçları ise Söğütlüzade Mehmet Bey'e 61 lira 50 kuruş, Ocak icar bedeli olarak Bekir Çavuş'a 99 lira, gazino icarı olarak Hasan Bey'e 283

²⁷ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.33.

²⁸ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.78; BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.79.

²⁹ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.26; BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.27.

³⁰ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.80.

³¹ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.81.

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

lira 27 kuruş, Fakıoğlu Ali Bey 500 lira, Fakıoğlu Ali Bey'e 500 liranın faizi 867 lira 67 kuruş, Burdurzade Mehmet Bey'e 15 lira 60 kuruş Müftüzade Mehmet Bey'e 100 lira olmak üzere toplam 1927 lira 4 kuruştur³² Yukarıda belirttiğimiz üzere CHP genel merkezini en fazla uğraştıran şube Sandıklı şubesi olmuştur. Nitekim Sandıklı şubesinin mallarının satılması işlemlerinin 1938 tarihinde halen devam ettiğini görüyoruz. Afyon il yönetim kurulu başkanlığı Ankara CHP genel sekreterliğine dağılan Sandıklı Türk Ocağının noksan eşyalarının olduğu ancak sorumlu olmaları gereken bazı kişilerin yapılan soruşturma sonucunda bunu kabul etmedikleri bildirilmiştir. Suçlamaların yönelttiği Ocağın eski reisi Avukat Mehmet Gülşeni, noksan eşyaların Ocağın kapatılmasından sonraki Sandıklı Türk Ocağı reisi olan ve halen Tokat'ta Ceza Hâkimi olarak görev yapan Yahya Naci Öztan'dan sorulmasını istemiştir³³.

Mehmet Gülşeni'nin bu telgrafından sonra Tokat ceza Hâkimi Yahya Naci Öztin de bir açıklama yaparak Sandıklı yönetim kurulu başkanlığına bir cevap göndermiş ve Sandıklı Türk Ocağından partiye devredilen demirbaş eşyalardan 556 lira 41 kuruşluk eşyanın eksik çıktığı Ocak hesabının tetkik edildiği komisyon tarafından rapor edildiği Ocak ayı başkanı Mehmet Gülşeni'ye sorulduğunda ise bununla bir alakasının olmadığını söylediği ve bunun da genel merkeze bildirildiğini söylemiştir³⁴.

Ancak başlatılan tüm işlemler sonuçsuz kalmış ve Afyon Valisi ve CHP İl Yönetim Kurulu sorunu uzun süre çözememiştir³⁵. Bunun üzerine Sandıklı Türk Ocağı'ndan alınması gereken toplamda 1738 liranın tahsil edilmesi için Sandıklı'da Zeki Aytekin isminde bir avukatla anlaşılmıştır. Bunun için kendisine yarısı peşin olmak üzere 150 lira artı 10 lira mahkeme masrafı ödenmiştir. Bu ücretten 85 liranın Türk Ocakları hesabına merkezde birikmekte olan paradan gönderilmesine karar verilmiştir³⁶. Sonuç olarak CHP genel merkezinden 5 Nisan 1938 tarihinde Afyon CHP başkanlığına gönderilen belgede Ocak ayına ait demirbaş eşyalarından elde edilmesi gereken 556 lira ile

³² BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.82.

³³ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.33.

³⁴ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.35.

³⁵ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.33; BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.34.

³⁶ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.37.

1738 liranın lazım gelen şahıslar yani Gülşen'i ve Yahya Bey zimmetinde bulunduğu anlaşılmıştır. Bu alacağın dava açılmak suretiyle alınması mümkün görünmediği için bu için yine partililer tarafından borçlularla bir anlaşma yapılarak barış şeklinde alınması istenmiřtir³⁷.

Afyon Türk Ocaklarına bağlı bir diğer şube de Aziziye şubesidir. Bu şubeye ait menkul eşya listesi ise şöyledir. 1 adet kilim 20 lira, 1 adet seccade 5 lira, 4 adet perde 4 lira, 1 adet Masa 1 lira, 2 adet sehpa 25'er liradan 50 lira, 1 adet masa örtüsü 2 lira, 1 adet masa ve örtüsü 4 lira, 1 adet soba ve boruları 3 lira, 1 adet mangal 50 liradır³⁸. şubeye ait alacak iki gruba ayrılmıştır. Buna göre alınması mümkün görülen alacaklar, Mehmet Rıdvan Bey 107 lira 50 kuruş, Hoşaf Oğlu Hüseyin Efendi 33 lira 65 kuruş, Dur Alioğlu Eyyüp Efendi 3 lira 10 kuruş olmak üzere toplamda 143 lira 65 kuruřtur³⁹.

Bunun yanında ayrıca Mustafa oğlu Süleyman Efendi'den 39 lira 25 kuruş olmak üzere tahsili mümkün görünmeyen alacağı bulunmaktadır⁴⁰ Bir başka şube Dinar Türk Ocağı'nda ise tasnif sonuçları şu şekildedir. Ocağa ait tapusu olmayan inşası başlamış 2000 lira değerinde bina başlangıcı bulunmaktadır. Gayrimenkul borcu bulunmayan Ocağa ait fırka, halkevi, spor teşkilatına müsait tamam olmayan bina vardır. Fırka binası olmadığından Türk Ocağı binası bitince oraya nakledilecektir. Ocağa ait spor teşkilatı da yoktur. Menkul eşyalar fırka binasında kullanılmaktadır⁴¹. Bununla birlikte Dinar kaza merkezinde Çarşı meydanında iki göz oda 3 mağazadan mürekkep ahşap bir bina bulunmaktadır. Kıymeti tahminen 3000 lira olup fırkanın ihtiyacına yetmediği, halkevi olarak kullanılmasına da imkân olmadığı belirtilmektedir⁴². Ayrıca Sandıklı örneğinde olduğu gibi dağılan Dinar Türk Ocağından CHP'ye devredilen binanın peşin para ile satılmasına tapu dairesindeki işlemleri yapmak ve bunlar için icap eden işlemleri yerine getirmek için Dinar kazası CHP başkan vekili Ali Keskin görevlendirilmiřtir⁴³. Arşiv kayıtlarına göre Afyon CHP merkezinden Ankara'ya çekilen bir telgrafla Dinar kazasında fırkaya ait kullanılamayacak bir halde olan

³⁷ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.36.

³⁸ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.93.

³⁹ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.91.

⁴⁰ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.92.

⁴¹ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.90.

⁴² BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.74.

⁴³ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.17.

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

köhne bir binanın bulunduğu ve bu binanın yıkılması, enkazından gelecek paraya vilayetinde para yardımı yapmasıyla halkevi ihtiyacını karşılayacak yeni bir bina yapılması için izin istendiği görülmektedir⁴⁴. Son olarak yapılan bir müzayede Dinar şubesine ait bir arsanın 100 liraya satıldığı partinin içinden vergi tapu ve diğer masrafları için paradan 26 lira 70 kuruş kestiği ve artakalan 73 lira 30 kuruşu 6 Aralık 1939 tarihinde Afyon İl İdare Heyeti Reisliğine sunulmak üzere postaya verdiklerini bildirmiştir⁴⁵. Ancak binanın akıbeti hakkında başka bilgi verilmemiştir.

Afyon'a bağlı son Ocak ise Bolvadin Türk Ocağıdır. Ocağa ait gayrimenkul ve spor teşkilatı bulunmamaktadır. Kayıtlarda Ocağın alacağı ve borcu da görünmemektedir. Sadece Ocağa ait eşyalar ise 2 adet sandalye (6 lira), iki temiz battaniye (2 lira), bir Masa (3 lira) dan ibarettir⁴⁶. Ayrıca aylığı 2 liradan 2 senelik kira icarı olarak 48 lira Ocağın borcu bulunmaktadır⁴⁷.

Sonuç

1931 yılında kapatılma kararı alınan Türk Ocaklarının mallarının tasfiyesi Afyon örneğinde de görüldüğü üzere uzun yıllar sürmüştür. Devir teslim işlemleri için bir Tasfiye Komisyonu oluşturulmuş ve bu komisyon şubelerin mallarının tespit ve satışında tüm görevi üstlenmiştir. 1931 yılında başlayan tasnif işlemi, alacak ve borçların belirlenmesi 1934 yılına kadar büyük oranda tamamlanmış olsa da tüm gayrimenkul ve malların el değiştirmesi ve gelirlerinin toplanması 1940 yılına kadar devam etmiştir. Afyon Türk Ocakları örneğinde de aynı şekilde Afyon İl İdare Heyeti Reisliğine gelen belgelerde satılan malların parasının en son 1939 Aralığında Türk Ocakları tasfiye Komisyonu Reisliğine bildirildiği görülmektedir. Böylece Afyon Türk Ocağı gayrimenkul ve mallarının tasnif ve tasfiyesi tamamlanmıştır. Bu süre zarfında şubelerden Sandıklı kazasında bulunan Türk Ocağı'nın mallarının tasnifi konusunda yaşanan bazı olumsuz gelişmeler süreci uzatmış olsa da

⁴⁴ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.68; BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.69.

⁴⁵ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.5.

⁴⁶ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.83; BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.84.

⁴⁷ BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.85.

fırkanın genel olarak hukuki yollardan sorunları çözmeye çalıştığı görölmektedir. Ocaklarının kapatılması ve mallarının tasfiyesi aynı zamanda siyasi olarak da birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. Bunun yanı sıra şu da göz ardı edilmemelidir ki 1949 yılında tekrar açılan Türk Ocakları Türkçölük ve Milliyetçilik akımlarının her daim temsilcisi olmaya devam etmiştir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri ve Gazeteler

ATASE Arşivi İstiklal Harbi Kataloğu, K:332, G:52, B:52.

BCA, CHP, Nu: 30.18/30.57.11.1.

BCA, CHP, Nu: 490. 01/2.7.6.1.

BCA, CHP, Nu: 490. 01/78.290.3.1

BCA, CHP, Nu: 490. 01/80.298.2.11

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.102.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.99.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.81.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.56.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.87.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.88.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.89.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.78.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.79.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.26.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.27.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.80.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.82.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.35.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.33.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.34.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.37.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.36.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.93.

BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.91.

Aslıhan KILINÇ

Karahisâr-I Sâhip (Afyon) Türk Ocağı'nın Kapatılması, Alacak Ve Borçları, Emlâkının Tasfiyesi

- BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.92.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.90.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.74.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.17.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.68.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.69.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.5.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.83.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.84.
BCA, CHP, Nu: 490.01/71.270.3.85.
Yeniğün, 22 Teşrinievvel 1335.

Araştırma ve İnceleme Eserler

- Arıkan, M. Deniz A. (2004). Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkının Tasfiyesi, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.15, s.401-432.
- Bolat Bozaslan, N. (2002). Türk Ocakları'nın kapatılması ve mallarının tasfiyesi Gaziantep Türk Ocağı örneği. *Turkish Studies- History*, 15(2), s.407-419
- Deniz, A. (2002). *Kapanış Sürecinde Türk Ocakları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kodal, T. (2014). "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)* (2014). 52.
- Kurnaz Ş. F. (2004). *Afyon Halkevi ve Faaliyetleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ölçekçi, H. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Ocağı'nın Ankara'daki Faaliyetleri ve Kapatılması Meselesi, *(USBA) Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, Yıl 2, Sayı 4, s.665-690.
- Sarınay, Y. (2012) Türk Ocağı, *TDVİA*, C.41, s.545-546.
- Tunaya, Tarık Zafer, (2015). *Türkiye'de Siyasî Partiler ve II. Meşrutiyet Dönemi*, C.I, İletişim Yayınları.
- Üstel, F. (2020). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları 1912-1931*, İletişim Yayınları.